

Na cestě s americkými bohy

6.4. 2017

pribylova@ped.muni.cz

Primární literatura

- Neil Gaiman: *American Gods* (2001; 2004)
- Jack Kerouac: *On the Road* (1957)
- Louis L Amour: *The Lonesome Gods* (1983); *Haunted Mesa* (1987)
- Jan Harold Brunvand: *Too Good to Be True. The Colossal Book of Urban Legends* (1999)
- Stan Jones: “Riders in the Sky” (1948)

Klíčová slova

- Fantasy; quest; on the road; journey; quest fantasies; gods; ghosts; horror; supernatural; urban legends; mobility.
- Fantastika; výprava/tažení; na cestě; putování; *quest fantasies*; bohové; duchové; hrůzostrašno; nadpřirozeno; městské legendy; mobilita.

Neil Gaiman (1960)

- Britský spisovatel s polsko-židovskými kořeny, od roku 1992 žije v USA (Minneapolis, Wisconsin). Všeestranný autor zaměřený na sci-fi a fantasy, mohokrát oceněný prestižními cenami. Začal tvorbou komiksů koncem 80tých let (série Sandman). Dále mj. *Neverwhere*, *Good Omens*, *Stardust*, *Coraline*, *American Gods*, *Anansi Boys*, *Graveyard Book*, *Norse Mythology* (2017).
(en.wikipedia.org)

Američtí bohové, 2001

- Překlad Ladislava Vojtková, 2001
- **Výstraha a varování turistům**
- Tato kniha je fikce, ne průvodce. Ačkoliv zeměpis USA v tomto příběhu je do jisté míry reálný [...] – přece jen jsem si dovolil s údaji zacházet poněkud volněji.
- [...]všichni lidé, žijící, mrtví či jiní v tomto příběhu, jsou vymyšlení nebo se o nich pojednává ve fiktivním kontextu.
- Jen bohové jsou skuteční.

Staří a noví bohové

- “Když lidé přišli do Ameriky, přivezli nás s sebou. Přivezli mne a Lokiho a Thora, Anansiho a Lvího boha, lupruchány, koboldy a banshee, Kuberu, Frau Holdu a Astaroth a přivezli vás. Dostali jsme se sem v jejich myslích a zakořenili jsme tady. Putovali jsme s osadníky do jejich nových zemí přes oceán. (110)
- Země je rozlehlá. Naši lidé nás brzy opustili, vzpomínali na nás jen jako na bytosti staré země, jako na věci, jež s nimi do nového světa nepřišly. Ti, kteří v nás opravdu věřili, zemřeli nebo přestali věřit a my jsme tu zůstali opuštění, vylekaní a ztracení [...]” (110)
- “Ale teď v Americe vyrůstají noví bohové: [...] bohové kreditní karty a dálnice, internetu a telefonu, rádia a nemocnice, bohové umělých hmot a dálkového ovládání, bohové neonu. Pyšní bohové, tlustá a hloupá stvoření, domýšlivá na vlastní novost a důležitost.” (110)

Noví bohové

- **Na Stína mluví Lucy-v-televizi:**
- “My jsme to, co bude. My jsme hypermarkety – tví přátelé jsou omšelé pouliční atrakce. Do háje, my jsme nakupování on-line, zatímco tví kamarádi sedí v příkopu a prodávají mrkev ze svých zahrádek. Ne – oni nejsou zelináři. Trhovci s károu. Opraváři korzetů z velrybích kostí. My jsme dnešek a zítřek. Tví přátelé už nejsou ani včerejšek.” (137)
- **Stín říká dívce Sam :**
- “Věřila bys, že všichni bozi, které si kdy lidé vymysleli, jsou dodneška s námi?”
- “...možná.”
- “A že jsou tu noví bozi, bohové počítačů a telefonů a kdovíčeho, a že všichni mají představu, že pro obojí tu není dost místa. A že to vypadá na nějakou válku.” (295)
- “Je lehčí věřit v mimozemšťany než v bohy,” řekla Sam. (295)

Kouzla a čáry

- **Stín a Středa jedou autem, Středa kouzlí a auto zmizí z dohledu policistů a nepřátel:**
- Začal křídou škrábat něco na palubní desku vozu, značky, jako by řešil algebraickou hádanku – nebo, napadlo Stína, jako by byl tulák, co píše jiným tulákům zprávy v tulácké šifře – *pozor, tu mají zlého psa, tohle je nebezpečné město, tady žije hezká ženská, pohodlné vězení na noc...* “Fajn,” prohlásil Středa. “Teď zrychli na pětáctyřicet. A nezpomaluj.” (257)
- “Tak,” řekl Středa a odložil křídu. Palubní deska winnebaga byla plná runovitých čmáranic. (257).

Původní bohové

- **Stín je v knihkupectví:**
- Za několik minut se dozvěděl, že hromoví ptáci byli obrovští mýtičtí ptáci, kteří žili na vrcholech hor, přinášeli blesky a máváním křídel vytvářeli hromobití. Dočetl se také, že některé kmeny věřily, že hromoví ptáci stvořili svět. (223)

- **Mrtvý Stín** se setkává s Whiskey Jackem, ten říká:
- “Tahle země není nic pro bohy. Mí lidi to zjistili hned z kraje. Existují tvůrčí duchové, co našli zemi nebo ji stvořili, ale uvažuj: kdo bude uctívat Kojota?” (381)
- “Takže, jo, moje lidi napadlo, že za tím musí něco být, stvořitel, velký duch, a tak mu děkujeme, ono je vždy dobré poděkovat. Ale nikdy jsme nestavěli kostely. Nebylo potřeba. Země byla náš kostel. Země byla naše náboženství. Země byla starší a moudřejší než lidi, co po ní chodili.” (381-382)

Bitva bohů a odhalení

- **Před bitvou, Stín se jim to snaží rozmluvit:**
- Byli tam staří i noví bohové. První střet už se uskutečnil
- “Tohle není pro bohy dobrá země,” prohlásil Stín. [Začal jim vyprávět] “příběh o bohovi, který získával svou sílu z obětí a ze smrti a zejména z války. Smrt těch, kteří ve válce padli, byla zasvěcena jemu – ve staré zemi mu dodávala sílu a potravu celá bitevní pole.
- Nyní zestárl. Vydělával si na živobytí jako podfukář a dělal v páru ještě s jedním bohem ze svého panteonu, s bohem chaosu a podvodu. Společně se mstili lidem za to, že na ně zapomněli”.
- Uskutečnili plán na bitvu bohů, aby potom z mrtvých měli sílu. Kdo umře, ten je nakrmí. Sám Odin zemřel, aby pak mohl vstát z mrtvých. Obětoval své fyzické tělo, aby se ujistil, že k bitvě dojde.
- Někdo zavolal: “A kdo jsi ty?”
- “Já jsem – byl jsem – jsem – jeho syn.” (400)
- [To říká Stín. Naposled byl viděn v Reykjavíku na Islandu].

Quest/tažení/výprava

- **Quest:** 1a: a jury of inquest; 1b INVESTIGATION; 2: an act or instance of seeking: a) PURSUIT, SEARCH b) a chivalrous enterprise in medieval romance usu. involving an adventurous journey; 3: a person or group of persons who search or make inquiry.
- *Merriam-Webster Collegiate Dictionary*, 11th edition, 2003

Fantastika

- Odloučený, sekundární svět; obývají ho ne-lidské postavy, který mluví; fantastika pracuje s aspekty magického, zázračného, nadpřirozeného; **děj fantastiky je často zaměřen na smysluplné hledání nebo cestu, během níž hlavní postava dozraje (vypěje), získá moudrost /vhled, nebo dosáhne zletlosti;** všechny příběhy přinášejí zároveň morální poselství, které umožňuje rozpoznat dobro a zlo, právo a bezpráví, odvahu a zbabělost, čestnost a proradnost. (113) (pracovní překlad Irena Příbylová)
- Aliel Cunningham. „Young Adult Fantasy Literature.“ In Janet Alsup, ed. *Young Adult Literature and Adolescent Identity across Cultures and Classrooms. Contexts for the Literary Lives of Teens*. New York and London: Routledge, 2010.

Alternativní svět ve fantastice

- Typická struktura pro fantastiku v alternativním světě je cesta nebo quest/hledání, kterou Booker (2004) popisuje jako příběh „ve kterém hrdina a jeho společníci procházejí řadou hrozivých, často až smrtících zkoušek, po nichž následují období oddechu, kdy sbírají sílu, přičemž získávají pomoc a vedení od přátelských pomocníků, kteří je posílají správným směrem.“
- Společníci hrdiny jsou obvykle: náhodně vybraní a nemusí mít ani jméno; je to hrdinovo alter ego s důrazem na věrnost; je to jemnější alter ego, které má opačné kvality než hrdina; nebo mají vlastnosti, které hrdinu doplňují. (160-161) (pracovní překlad Irena Příbylová)
- Nikki Gamble. *Exploring Children s Literature. Reading with Pleasure and Purpose*. Third edition. London and Los Angeles: Sage, 2013.

Quest fantasies

- W. A. Senior. „Quest Fantasies“. In *The Cambridge Companion to Fantasy Literature*, ed. by James and Mendlesohn, CUP 2012
- Typická pro strukturování *quest fantasy* je postupná cesta: série dobrodružství, které zažívá hrdina a jeho nebo její společníci, dobrodružství začínají nejjednoduššími konfrontacemi a nebezpečími a stupňují se prostřednictvím hrozivějších a nebezpečnějších setkání. Příběh začíná jako jedna linie vyprávění, ale často se rozšiřuje do více linek podle toho, jak se do celkového rámce příběhu přidávají další skupiny s menšími výpravami. *Quest fantasies* obyčejně začínají na bezpečném a jistém místě, potom přichází zásah z vnějšího světa. Protagonista, obvykle průměrný člověk se skrytými schopnostmi, obdrží volání k akci a neochotně se vydává na první dobrodružství. Pro *quest fantasy* je klíčový výběr - protagonisté se ocitají na několika křižovatkách a jejich výběr pak ovlivní osudy mnoha dalších. Poté, co hrdina a jeho společníci projdou první zkouškou, přichází období odpočinku, často charakterizované hostinami a hudbou v bezpečném místě pod ochranou moudré osoby, kde také společnost získá pomoc a další znalosti. (190) (pracovní překlad Irena Příbylová)

Modes (extra material)

- **Comedy and romance** (provide happy endings and safe returns home)
- „Don t require change or growth on the part of either protagonist or the reader“ (Cadden, 306)
- **Tragedy and irony** (provide challenge and emotional growth; young adult character gets away from home) (Cadden)

Reading-group Discussion Questions. Neil Gaiman: *American Gods*. The author's preferred text. London: Headline Review, 2005. 640 s.

1. *American Gods* is an epic novel dealing with many big themes, including sacrifice, loyalty, betrayal, love and faith. Which theme affected you most strongly, and why?
2. Shadow begins the novel as a convict, and ends it a different man. How does the novel exploit the idea of America as a place where immigrants and exiles, both physical and emotional, can reinvent themselves? What makes Shadow himself so compelling and complex?
3. *American Gods* is partly a road trip through small-town America, where Shadow can see the darker side of life that other people ignore. What does the novel say about what people will accept in order to maintain a sense of normality?
4. The old gods expect sacrifice, violence and worship. How have they adapted to the modern world? What does this say about the nature of divinity? How and why have Americans transferred their devotion to the new technological and material gods from the old spiritual gods? What comment is being made about modern cultural values?
5. What is the significance of the illusions, cons and magic tricks that occur throughout the novel? *American Gods* is a novel where magic, myth and the divine coexist with the normal, mundane and human in a way that is utterly believable. How is this illusion maintained?
6. How does the rich background description increase the power of the narrative? What do the secondary characters, particularly the gods whose lives and deaths we are given a brief insight into, add to the novel?

Jack Kerouac (1922 – 1969)

- Americký spisovatel, jehož předci byli Francouzi. Do šesti let mluvil jen francouzsky. Vyrůstal na východním pobřeží USA ve státě Massachusetts. Představitel tzv. beat generation, autor autobiograficky zaměřených románů a poezie. *On the Road, Dharma Bums, Big Sur, Mexico City Blues.* (en.wikipedia.org)

Nadpřirozeno a hrůzostrašno

- ***Na cestě.* Praha: Odeon, 2. Vydání 1980. Překlad Jiří Josek**
- **Léto 1947**
- Byla to i noc Ducha řeky Susquehanna. Tím Duchem byl seschlý malý mužiček s papundeklovou brašničkou, který tvrdil, že má namířeno do “Canady”. Rychle pelášil a komandoval mě, abych šel za ním, že kousek dál po řece je most, po kterém budeme moct přejít na druhou stranu. (99)
- Vždycky jsem si myslel, že všechno divoký, co je v Americe, existuje na Západě, dokud mě Duch řeky Susquehanna nevyvedl z omylu. Kdepak, i tady na Východě je divočina. [...] Rozsáhlé prostory Arizony pro tohotole mužička nic neznamenal, pro něho tu byla křovinatá rovina východní Pennsylvánie, Marylandu a Virgínie, okresní silničky s černým asfaltem krouťícím se mezi těmi zasmušilými řekami jako Susquehanna a Monongahela, starý Potomac a Monocacy. (100-101)

Zima 1949/1950

- Začátek naší cesty probíhal v mrholivém přízračném oparu. Viděl jsem, že to celé bude jedna velká epopej napříč mlhou. (124)
- Jenže v tu chvíli na mě sedlo něco podivného. [...] Mělo to něco společného s Poutníkem v rubáši. [...] Ve snu mě pronásledovala po pušti podivná postava v hávu. Utíkal jsem před ní, ale dřív než jsem se dostal do Spásného města, tak mě ta postava dostihla. [...] Cosi, kdosi, nějaký duch nebo co se za náma všema žene pouští našeho života a musí nás dostihnout dřív, než dospějem do Nebe. Teď, když se na to zpětně dívám, je mi jasný, že jde o smrt: jedině smrt nás všechny dostihne před branami nebe. (116)

Jaro 1950

- Kolem to vypadalo tajemně a hrůzostrašně. Auťák se soukal po prašné silnici zvednuté mezi bažinami, s příkrými srázy po obou stranách, které prudce spadaly dolů do bahniska prorostlého břechťanem. Najednou jsme minuli přízrak: po silnici kráčel černochoch v bílé košili a vztahoval své mocné pracky k inkoustově černé nebeské klenbě. Snad se modlil nebo klnul nebesům. Rychle jsme prosvištěli kolem. Zadním okýnkem jsem se ohlídnul po jeho bílých bulvách. “Húhú,” vyrazil ze sebe Dean. “Tady moc zastavovat nebudem!” Jenže na jedné křižovatce jsme najednou nevěděli kudy dál a stejně jsme museli zastavit. Dean vypnul světla. Obklopovaly nás celé lesy mlází a břechťanu, ve kterých to šustilo milióny hroznýšů. Nebylo vidět nic jinýho než červenou kontrolku na palubě hudsonu. Marylou kvikla hrůzou. Začali jsme se řehtat jako diví maniaci, abysme ji poděsili. Ale sami jsme měli nahnáno. Chtělo se nám pryč z téhle hadí říše a blátivé černoty, zpátky na kamarádkou americkou zem s jejími kravařskými městečky. Ve vzduchu to páchlo naftou a stojatou vodou. Byl to rukopis noci, který jsme neuměli číst. Zahoukala sova. (146-147)

Na cestě; mobilita

- “Hele, Deane, buď chvílku v klidu, sedni si a řekni mi, proč jezdíš z jednoho konce země na druhý?”
 - Dean se jen začervenal a řekl: “No jo, však víš, jak to chodí.”
 - “Sale, proč ty jedeš k pobřeží?”
 - “Já jen pár dní a hned se zas vrátím do školy.” (136)
-
- **Tři kategorie cestování v USA:**
 - Snaha něco nalézt či něčeho dosáhnout;
 - utéci, dostat se od něčeho pryč;
 - užít si jízdu.(64)
 - (Pierson, George W. *The Moving American*, 1973)

Louis L Amour (1908-1988)

- Rodák ze Severní Dakoty, USA, s francouzskými a irskými předky. Autor více než stovky románů z amerického Západu, kromě klasických westernů psal i romány o historii Západu a sci-fi. První román 1950, poslední 1987 – *The Haunted Mesa*. en.wikipedia.org
- Pracovní překlad následujících ukázek Irena Přibyllová.

The Lonesome Gods, 1983

- **Otec mluví k malému Hannesovi cestou přes poušť:**
- “Každý národ má své bohy nebo duchy [přízraky, démony], v něž věří. Může být, že jejich bůh je stejný jako náš, jen je oděný do jiných příběhů, jiných myšlenek, ale bůh může, Hannesi, zůstat silný jen tehdy, když se k němu lidé modlí, a bohové těch prastarých národů jsou nyní osamělí/opuštění bohové.”
- “Jsou tady v poušti a v horách a jejich síla zřejmě zeslábla, protože už nikdo nezapaluje ohně na jejich oltářích. Ale jsou tady, Hannesi, a myslím si, že mne znají a pamatují si mne.” (67)

- **O obřím indiánském bohovi Tahquizovi:**
- “Kradl indiánům dívky a jedl je. Uměl je spolknout naráz. Indiáni se ho snažili najít a zneškodnit ho, našli jeskyni, v níž spal, kolem same kosti. Prý ho tam zazdili.”
- “Ty tomu věříš?”
- “Vydej se do těchto hor sám, chlapče, nebo sám do nějakého pouštního kaňonu, a budeš věřit skoro všemu.”
- “Říká se, že prý existují medicinmani, kteří umí vyvolat bouři, dovedou probudit mrtvé, kteří pak začnou chodit, a někteří prý vidí do budoucnosti nebo na vzdálená místa. Slyšel jsem u táborových ohňů vyprávět takové history, že by ti z nich běhal mráz po zádech.” (81)

- **V noci před bitkou se zloději koní, na staré stezce:**
- Zvedl jsem ze země kámen velikosti pěsti a hodil ho na hromadu kamení u stezky.
- “Proč to děláš?” zeptal se Hardin.
- “Tak to dělali Staří. Je to oběť bohovi stezky.”
- “Ty na to věříš?”
- “Líbí se mi to. Cítím s nimi. Se starými bohy. Musí to být pro ně těžké, nezůstal tu nikdo, kdo by je uctíval, jejich zemi zaplavili cizinci, kteří neznají jejich způsoby a ani o ně nestojí.” (414).

- **Hannes bloudí po poušti, jde starou, nepoužívanou stezkou, omdlévá žízni a náhle:**
- Co to bylo?
- Někdo...něco...ve vlnách horka...někdo...Indián?
- Starý Indián.... a nebo se mi to zdálo? Zastavil jsem se. Byl to starý Indián. Velmi starý. Měl na sobě vyrudlou košili, hlavu omotanou šátkem. Na provázku kolem krku měl plochý kus tyrkysu. Zvedl ruku a ukázal ke skalám po mé pravici. Podíval jsem se tam, pak zase na něj. Byl pryč. Volal jsem, díval se dokola. Nikdo nikde. Žádná stopa. (482).

- **Zloději koní unášejí dívku, když vtom...**
- Jeho oči upoutala stopa, stopa nohy v mokasínu, a byla to největší stopa, jakou kdy viděl. V úžasu se zastavil, podíval se před sebe...a zakřičel hrůzou. Udělal krok vzad, ale to už ho gigantická ruka smetla ze stezky. Padal, narážel tělem na kameny a za chvíli už se jeho tělo ocitlo na dně rokle, padesát stop pod stezkou. (504)

- **Tento gigantický, osamělý, (postižený) muž...**
- Ještě když byl mladý a žil mezi Indiány, dozvěděl se o místě jménem Telmekesh, kde žili duchové mrtvých a kam se dalo dojít jen bránou mezi dvěma pohyblivými horami; dobří mohli bránou projít bez problémů, ale zlé lidi hory rozdrtily, jak se brána zabouchla.
(520)

Haunted Mesa, 1987

- **Dobrodruh Mike Raglan hledá zmizelého kamaráda a mluví s místním znalcem, policistou Gallagherem:**
- “Gallaghery, asi mne budeš mít za blázna, ale musím ti něco říct. Hopiové říkali – a Anasaziové prý tomu věřili – že žijeme ve Čtvrtém světě.”
- “Ale to tady každý ví.”
- “No ale oni prý odešli z Třetího světa, protože byl plný zla.”
- “Aha, tak to je něco jiného. O co ti jde?”
- “Dejme tomu, že přišlo období sucha, k tomu se přidaly války s Indiány ze severu, takže se někteří rozhodli vrátit se do Třetího světa, kde bylo zlo. Dejme tomu, že někteří z nich věděli, jak se dostat tam a zpět?” (65)
- Zdá se, že bránou do Třetího světa je zapomenutá kiva na mese uprostřed skalního města.(70)

Městské legendy

- Apokryfní současný příběh, který je prezentován jako pravda, ale obsahuje tradiční motivy. Příběh je obvykle připisován kamarádovi kamaráda (FOAF). (730)
- Jan Harold Brunvand, ed.: *American Folklore, an Encyclopedia*. New York: Garland Publ., 1996.
- Jan Harold Brunvand: *Too Good to Be True. The Colossal Book of Urban Legends* (1999)
- „Tajemná stopařka“ („The Vanishing Hitchhiker“)
- „The Lost Wreck“
- „The Death Car“
- Petr Janeček. *Černá sanitka a jiné děsivé příběhy. Současné pověsti a fámy v České republice*. Praha: Plot, 2006.

Legendy Západu

- Stan Jones: “Riders in the Sky” (1948)
- An old cowboy went riding out one dark and windy day
Upon a ridge he rested as he went along his way
When all at once a mighty herd of red eyed cows he saw
A-plowing through the ragged sky and up the cloudy draw

Their brands were still on fire and their hooves were made of steel
Their horns were black and shiny and their hot breath he could feel
A bolt of fear went through him as they thundered through the sky
For he saw the Riders coming hard and he heard their mournful cry

Yippie yi Ohhhhh
Yippie yi yaaaaay
Ghost Riders in the sky
- (<http://www.azlyrics.com/lyrics/johnnycash/ghostridersinthesky.html>)

- Their faces gaunt, their eyes were blurred, their shirts all soaked with sweat
He's riding hard to catch that herd, but he ain't caught 'em yet
'Cause they've got to ride forever on that range up in the sky
On horses snorting fire
As they ride on hear their cry

As the riders loped on by him he heard one call his name
If you want to save your soul from Hell a-riding on our range
Then cowboy change your ways today or with us you will ride
Trying to catch the Devil's herd, across these endless skies

Yippie yi Ohhhhh
Yippie yi Yaaaaay

Ghost Riders in the sky
Ghost Riders in the sky
Ghost Riders in the sky

„Ghost Riders in the Sky“

- <https://www.youtube.com/watch?v=Mynzbmrt9I>
- Johnny Cash 3:45
- <https://www.youtube.com/watch?v=-zol906ltPU>
- Johnny Cash and Willie Nelson 4:28

Další sekundární zdroje

- Karen Coates. "Young Adult Literature. Growing Up, In Theory." In *Handbook of Research in Children s and Young Adult Literature*, Routledge, 2010.
- Mike Cadden. „Genre as Nexus. The Novel for Children and Young Adult.“ In *Handbook of Research in Children s and Young Adult Literature*, Routledge, 2010.
- *The Cambridge Companion to Fantasy Literature*, 2012.
- Richard Beach and James Marshall. *Teaching Literature in the Secondary School*. New York: HBJ Publishers, 1991.
- Kimberley Reynolds, ed. *Modern Children s Literature*. New York: Palgrave Macmillan, 2005